

**Promemoria Utvidgade möjligheter att utreda förlisningen av
passagerarfartyget Estonia**

(Ju2021/00343)

Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet har genom remiss anmodats att yttra sig i rubricerat ärende. Fakultetsnämnden får härmed lämna följande två synpunkter.

För det första, Juridiska fakultetsnämnden påpekade redan 1999 att det fanns jurisdiktionsproblem förknippade med Estonia-lagen och Estonia-överenskommelsen. Se i dess remissvar (1999-01-07, Dnr:7397/98) på utredningen om Estonia-katastrofen (SOU 1998:132). Det tål att upprepa dessa kommentarer. ”Straffbestämmelser i lagen om skydd för gravfriden (SFS 1995:732) är tveksamma ur folkrättslig synpunkt. Det är klart att Sverige kan straffbelägga sina medborgares handlingar utomlands (och att de fördragsslutande parter, Finland, Sverige och Estland kan sinsemellan komma överens om att straffa varandras medborgare). Däremot är det osäkert om Sverige lagligt kan straffa, t ex, en tysk dykare som har dykt till vraket och som senare frivilligt anländer på svenskt territorium (s. 236-7). Folkrätten förbjuder en stat att göra alltför långtgående jurisdiktionsanspråk såvitt gäller icke medborgarnas handlingar utanför sitt territorium. Sverige har själv protesterat mot andra länders jurisdiktionsanspråk (t ex mot amerikanska jurisdiktionsanspråk såvitt gäller tredje lands handel med Libyen eller Kuba). Vraket har, i och för sig, en stark anknytning till Sverige p.g.a. av det stora antalet svenska offer i katastrofen. Icke desto mindre, om Sverige lagförde en tysk dykare skulle svenska domstolar behöva ta ställning till frågan om folkrätten tillåter ett land att straffbelägga dykningar till ett vrak som ligger utanför sitt territorialvatten (jfr BrB 2:7). Om Tyskland protesterade mot denna lagföring skulle ett frikännande bli ett sannolikt utfall. Frånvaron av ratifikationer till tilläggsprotokollet till överenskommelsen av den 23 februari 1995 (jfr s. 237) kan antyda på att andra länder i Östersjön området är tveksamma till jurisdiktionsanspråket som har gjorts i överenskommelsen.” Det nationella traumat som förlisning av m/s Estonia orsakade var stor. Likväl är Estonia-lagen ett exempel på straffrättslig lagstiftning som gick alldeles for fort.

För det andra kräver, självklart, ett upphävande eller ändring av traktatet av den 23 februari 1995 (SÖ 1995:36) (”överenskommelsen) Estlands och

Finlands samtycke. Överenskommelsen innehåller inga bestämmelser om upphörande eller ändring (se Wienkonventionen om traktaträtt, respektive artikel 56 och artikel 40). Tilläggsprotokollet till överenskommelsen, SÖ 1997:52, anger även att vissa andra länder är att betrakta som parter till överenskommelsen. Enligt Wienkonventionen artikel 40(2) måste ”Varje förslag till ändring av en multilateral traktat i förhållandet mellan alla parter skall meddelas alla de fördragsslutande staterna, och envar av dessa skall ha rätt att delta i a) avgörandet av vilka åtgärder som skall vidtagas med anledning av ett sådant förslag; b) förhandlingen om och ingåendet av en eventuell överenskommelse avsedd att ändra traktaten.” Det är inte sannolikt att dessa andra länder inte skulle? acceptera den förslagna ändringen av överenskommelsen, likväl är det nödvändigt att involvera dem i processen, och detta kan påverka tiden som processen kan ta.

Förslag till yttrande i detta ärende har upprättats av professor Iain Cameron. Yttrandet har på delegation avgivits av Juridiska fakultetens dekanus, professor Anna Singer.

Anna Singer